



STUDIES OF THE OTTOMAN DOMAIN

Cilt/ Volume: 8 Sayı/Issue: 14 Şubat/February 2018 ISSN: 2147-5210

DOI Number: 10.19039/sotod.2018.84

Geliş Tarihi/Received:20.01.2018 Kabul Tarihi/Accepted: 05.02.2018

HALK BİLİMİ MÜZECİLİĞİNDE YENİ BİR MÜZE ÖNERİSİ: KIRK ODALI MASAL MÜZESİ*

A NEW MUSEUM SUGGESTION FOR FOLKLORE MUSEUM: FORTY-ROOM FAIRYTALE MUSEUM

Fadime TIKBAŞ APAK ¹

Öz

Bir milletin sahip olduğu temel ayırıcı göstergelerin başında kültürel mirasları gelmektedir. Gerçeği ve hayâli birleştiren bir tür olan masallar somut olmayan kültürel mirasın sözlü anlatımlar başlığı altında yer almaktadır ve korunması gereken bir değer olarak kabul edilmektedir. Günümüzün değişen üretim, aktarım ve tüketim ortamları göz önünde bulundurulduğunda masalın korunması ve yayılmasında nasıl bir yol izlenmesi gerektiği ve bu yolların nasıl çeşitlenebileceği üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Müze çalışmaları masalın yaşatılarak korunması bağlamında sürdürülebilir bir yöntemdir. Değişen müze anlayışıyla müzelerin bir araştırma ve uygulama merkezine dönüşmesi masal ve müzeyi biraraya getirebilmektedir. Dünyada örnekleri görülen Türkiye’de de yeni yeni öncü örneklerine rastlanılan masal müzelerinin tarafımızca önerilen modeli “Kırk Odalı Masal Müzesi”dir. Çalışmamızda bu kapsamda önce müze kavramı ve halk bilimi müzeciliği üzerinde durulmakta, müzelerden örnekler verilmekte, Türk masallarından hareketle “Kırk Odalı Masal Müzesi”nin kurulabileceği dile getirilmekte, müzenin hangi içerik ve özellikte olması gerektiği ile ilgili öneriler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Masal, Uygulamalı Halk Bilimi, Kırk Odalı Masal Müzesi.

Abstract

Cultural heritage is one of the main indicators of a nation. The fairytale which is a kind that combines reality and imagination, is under the title of intangible cultural heritage and is considered to be a value that needs to be protected. Within changing production, transport and consumption environments of today, it is a matter to consider how to protect and spread the fairytales and how to diversify them. Museum work is a sustainable method in the context of keeping the fairy tale alive. The fairytale museums can be seen in the world and it is a new concept in Turkey. In this context, we focus on the concept of museum and examples of the folklore museums. And then we suggest a museum model which is called “Forty-Room Fairytale Museum” and list the content and characteristics of the museum.

Keywords: Fairytale, Applied Folklore, Forty-Room Fairytale Museum.

* Bu çalışma yazarın “Anadolu Sahası Türk Masallarındaki Olağanüstülük Motifi ve Uygulamalı Halk Bilimi” adlı yayımlanmamış doktora tezinden üretilmiştir.

¹ Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Giriş

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, kısa adı UNESCO olan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün 32. Genel Konferansı'nda 192 devletin çoğunluğunun kabul oyunu alarak 17 Ekim 2003 tarihinde imzalanmıştır. Türkiye ise sözleşmeye 27 Mart 2006 tarihinde 45. ülke olarak taraf olmuştur (Oğuz, 2013: 61). SOKÜM Sözleşmesi'nin korumayı amaçladığı alanlardan biri de sözlü gelenekler ve anlatımlar başlığı altında yer alan masallardır (Oğuz, 2013: 64). Sözleşmenin öngördüğü koruma terimi statik bir kayıt alma işleminin ötesinde “Somut olmayan kültürel mirasın yaşayabilirliğini güvence altına alma anlamına gelir; buna kimlik saptaması, belgeleme, araştırma, muhafaza, koruma, geliştirme, güçlendirme ve özellikle okul içi ya da okul dışı eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarma olduğu kadar bu kültürel mirasın değişik yanlarının canlandırılması da dâhildir (Oğuz, 2013: 65).”

Günümüzde müzeler, özellikle de halk bilimi müzeleri kapsamında çok yönlü kültürel çalışmaların bir üretim ve uygulama merkezi konumundadır. Halkbilimi müzelerinin sürdürülebilir bir kültür eğitimi ve kültür üretimi merkezi olması; hem formel hem de informel alanda uygulama imkanının bulunması itibariyle de UNESCO'nun yukarıda sözü edilen koruma yaklaşımına uygun düşmektedir. Zira UNESCO, sürdürülebilir kalkınma süreçlerine eklenmeyen bir korumayı gerçekçi görmemektedir. (Oğuz, 2007: 32) Bu kapsamda masal ve müzeyi birleştirmek dolayısıyla bir masal müzesi oluşturmak çok yönlü bir kültürel koruma faaliyetini içermektedir.

Halk Bilimi Müzeciliği Kavramı ve Uygulama Örnekleri

Kentsel değişimin hızının geçmişle ilişki kurma yeteneğimizi körelttiği, sürekliliği yok ettiği ölçüde müzenin rolü önem kazanmaktadır (Aksoy, 2008: 164). Müze sözcüğü ilham perilerinin (muses) düşünme yeri ya da tapınağı anlamındaki Yunanca “mouseion” sözcüğünden türemiştir (Onur, 2012: 20). Müzeler, bünyelerindeki eğitim bölümlerinin gelişmesi, ileri sunum tekniklerinin kullanılması (Aktekin, 2008: 103) gibi çağdaş müzeciliğin ürünü olan anlayışlar sayesinde yeniden ilham alınacak yerlere dönüşmüşler, aynı zamanda bilinenin yeniden sunulduğu ve deneyimlendiği mekânlar haline gelmişlerdir.

Müzecilik anlayışındaki bu değişim müzeleri rekabet ortamının içine sokmuştur. 1997 yılında yapılan UNESCO'nun toplantısında ele alınan kültür turizmi kavramı,

müzeler ve turizmin hızla büyüyen bir sektöre dönüştüğünü ortaya koymuştur (Akt. Tezel, 2007: 146). Bu veri halk bilimi müzelerinin etki ve yayılma alanını göstermesi açısından da dikkate değerdir.

Halk bilimi müzeleri; halk müzesi (folk museum), halk bilimi müzesi (folklore museum), yaşayan müze (living museum)², popüler sanat müzesi, ekomüze (econo museum), yerel müze (local museum)³, açık hava müzesi (open air museum), halk yaşamı müzesi (folklife museum) gibi birbirleriyle yakın ilgi içindeki müzeleri kapsamaktadır (Demir, 2013: 1112). Halk bilimi müzeleri, ilk örneklerinin kurulduğu on dokuzuncu yüzyıldan günümüze bulunduğu ülkeleri tanıtan, yerel kültürü dünyaya açan bir kültürel araştırma, turizm ve eğitim kurumu özelliği kazanmıştır (Oğuz, 2003: 11). Bu özellikleriyle halk bilimi müzeleri UNESCO'nun kültürel üretim için belirlediği "yaratım, üretim, dağıtım, tüketim, koruma" kavramlarının kesişim noktasında yer alır (Özdemir, 2012: 19). Bu haliyle söz konusu müzeler, kültürün deneyimlendiği ve bu sayede yaşayarak öğrenildiği ve korunduğu, ürün haline gelerek yayılımının ve tüketiminin gerçekleştiği kültürel mekânlardır.

Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) açık hava müzesini, "halk kültürünün kaybolmak üzere olan değerlerini kurtarmak için çeşitli yaşayış tarzlarını aksettiren otantik, karakteristik mimari eserlerin, kullanılan aletlerin, zirai faaliyetlerin, el sanatlarının vb. tipik unsurların seçilerek, taşınmazların yerlerinden sökülerek, aslına uygun şekilde belirlenen bir arazi üzerinde yeniden bir araya getirilmelerinden oluşan müzeler." şeklinde tanımlar (Santur, 2003: 17). Açık hava müzesinin tanımı detaylandırılacak olursa bu tür müzelerin ana elemanlarını halk mimarisi ile ilgili konutlar, değirmenler, ürün saklama yerleri, hayvan barınakları, ibadet yerleri, atölyeler, vb. oluşturmaktadır. Ancak bu yapılar tek başlarına yer almamakta, içlerinde olması gereken eşyalarla birlikte teşhir edilmektedir (Santur, 2003: 16). Açık hava müzeleri, sanayileşme ve uluslaşma hareketlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış; özellikle ulus olmak isteyen toplumların tarihlerini somutlaştırmakta araç olmuştur (Demir, 2013: 1113).

Dünya müzecilik tarihinin ilk açık hava müzesi 1891 yılında Stockholm'de kurulan Skansen Müzesi'dir. İsveç'in değişik bölgelerinden derlenen köy, kasaba, şehir

² "Living museum", alıntı yapılan makalede "canlı müze" olarak tercüme edilmiştir. Ancak biz ifadeyi "yaşayan müze" olarak çevirmeyi tercih ettik.

³ "Local museum", alıntı yapılan makalede "bölgesel müze" olarak tercüme edilmiştir. Ancak biz ifadeyi "yerel müze" olarak çevirmeyi tercih ettik.

hayatına ait çok sayıda taşınabilir kültür varlığı Skansen Müzesi'nde sergilenmektedir. Yapı gruplarında sadece köy evleri değil, ortak kamu yapıları, kiliseler, değirmenler ve dükkânlar da yer alır. Oslo'da bulunan Folkemuseum ise bir köy manzarası arz etmektedir. Giriş bölümünde, geniş bir avlu etrafında idare ve kapalı sergileme salonlarına yer verilmiştir. Girişin doğusundaki bölümde şehirden getirilen kâgir büyük evler ve kenar mahalle evleri sergilenmektedir (Karpuz, 2003:181).

Amerika Birleşik Devletleri'nin açık hava müzeleriyle tanışması ise 1976 yılını bulur. 1976 yılından itibaren Amerika Birleşik Devletleri'nin hemen her yerinde "American Folklife Center" (Amerikan Halk Kültür ve Yaşam Merkezi) adı altında kurulan merkezler bir taraftan kendi bölgelerindeki halk bilgisi yaratmalarını araştırıp derleyip incelerken bir taraftan bir tür "Folklor Müzesi" haline gelmiştir. Bu müzelerden biri olan Wisconsin Folklore Museum (Wisconsin Halkbilim Müzesi), sadece Wisconsin eyaletinde yaşayan çeşitli etnik grupların el sanatı veya maddi kültür yaratmalarını sergilendiği bir yer değil aynı zamanda sözlü gelenekten derlenmiş masal ve efsanelerin, fıkra ve anekdotların, türkü ve şarkıların dinlenip okunabildiği, incelenebildiği çok yönlü bir eğitim kurumu niteliğindedir (Ekici, 2003: 240).

Dünyadaki örnekleriyle açık hava müzeleri, ziyaretçilerinin müzelerden kendi benzersiz özelliğini takdir ettiği ayrıldığı, yer ve köken bilincini kuvvetlendiren (Phillipson, 2008: 103) alanlar olarak işlev kazanır. Bu alanlar geçmişten günümüze kurulan bağla ziyaretçileri de sürecin içine katan yaşayan kültür mekânlarıdır.

Türk halk bilimi müzeciliğinin fikir babası ise Hamit Zübeyr Koşay'dır. Koşay, "Etnografya, Folklor, Dil, Tarih ve Diğer Konularda Makaleler ve İncelemeler" adlı kitabında halk bilimi müzelerinin gerekliliği üzerinde durur. Türkiye'de ilk halkbilimi müzeciliği bilimsel toplantısı ise Türkiye dışındaki halkbilimi müzeciliği çalışmalarını da yakından izleyen Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal'ın fikri katkılarıyla 13- 15 Haziran 1985 tarihleri arasında Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı ile Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü'nün işbirliğinde "Folklor Açık Hava Müzelerinin Türkiye'de Kurulma İmkânları Sempozyumu" adıyla gerçekleştirilmiştir (Oğuz, 2003: 11). Ardından halk bilimi müzelerinin çeşitlenmesi gerektiği ile ilgili Türkiye'de Kültür ve Turizm Bakanlığı ve ODTÜ işbirliği ile gerçekleştirilen Folklor Açık Hava Müzelerinin Kurulma İmkânları Sempozyumu (1985), Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezince (THBMER) organize edilen Türkiye'de Halk Bilimi Müzeciliği ve Sorunları

Sempozyumu (2002) ve son olarak Gazi Üniversitesi THBMER, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü ve UNESCO Türkiye Milli Komisyonu ile birlikte Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyumu (2004) düzenlenmiştir (Demir, 2013: 1114). Türkiye'nin ilk uygulamalı halk bilimi müzesi ise Yaşayan Müze adıyla 2007 yılında Beypazarı'nda kurulmuştur. Müze, uygulamalarıyla “İşitirim, unuturum; görürüm, hatırlarım; yaparım, öğrenirim.”⁴ felsefesini kendine ilke edinmiştir. Yaşayan Müze, kurulduğu 2007 yılından bugüne “Orta Asya'dan Getirdiklerimiz: Keçe Sanatı”, “Geleneksel Çocuk Oyunları ve Oyuncakları”, “Hızır ve İlyas Buluşması: Hıdırellez”, “Hayâl Perdesi: Karagöz ve Hacivat”, “Masal Diyarına Yolculuk: Masal Geceleri”, “İhlamur Baskının Desenlerinde Kaybolmak”, “Türk Yazı Kültürü: Göktürkçeden Osmanlıcaya”, “Sudaki Hâyâl: Ebru Sanatı”, “Atasözlerimiz, Deyimlerimiz ve Öyküleri”, “Koç Boynuzu'ndan Eli Belinde'ye Türk Kültüründe Motifler”, “Geç Osmanlı Döneminde İlân-ı Aşklar”, “Gelin Kınan Kutlu Olsun”, “Masal Masal İçinde, Masal Yaşayan Müze İçinde”, “Milli Mücadelenin Kadın Kahramanları”, “Mitolojiden Tarihe Tufan ve Aşure” başlıklarını taşıyan sergiler ve etkinlikler düzenlemiştir.⁵

Türkiye'deki halk bilimi müzeciliğinin bir diğer temsilcisi olan Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi, Gazi Üniversitesi koordinatörlüğünde Altındağ Belediyesinin ortaklığıyla ve Ankara Kalkınma Ajansının mali desteğiyle 2013 yılında Hamamönü'nde kurulmuştur. Üniversiteye bedelsiz olarak kullanım hakkı verilen bu konak, SOKÜM Müzesine dönüştürülmüş ve burada gösterime dayalı faaliyetler geliştirilmiştir. Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesinde yeniden canlandırılan kültürel öğeler çoğunlukla proje sırasında Ankara'nın ilçe ve köylerine yapılan alan araştırmalarından elde edilen verilerden yararlanılarak gerçekleştirilmektedir. Alan araştırmasından elde edilen veriler geleneksel gölge tiyatrosu, masal, ebru ve ıhlamur baskı gibi tekniklerle harmanlanarak ziyaretçiye sunulmaktadır. Ayrıca, öğrenciler kendi Karagöz tasvirlerini ya da kuklalarını yapabilme imkânı da bulmaktadırlar. Müzede istihdam edilen geleneksel ustalar tarafından verilen bu atölye çalışmaları hem kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasını teşvik etmekte hem de usta-çırak ilişkisini ortaya çıkartma potansiyeli taşımaktadırlar.

⁴ <http://www.yasayanmuze.net/page2.aspx>, Erişim Tarihi: 10.10.2017

⁵ <http://www.yasayanmuze.net/page2.aspx>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

Müzedede ayrıca geleneksel çocuk oyunları, masal ve hikâye anlatıcılığı gibi alanlarda da eğitim ve atölye çalışmaları yapılmaktadır (Özünel, 2013a: 68).

Ordu'da bulunan Ünye Yaşayan Kültürel Miras Müzesi ise müzedede yapı değişikliğine gidildiği Haziran 2016 tarihinden itibaren 11 binden fazla ziyaretçi ağırlamıştır.⁶ Karagöz geleneği, meddahlık ve kukla tiyatrosu örnekleri, ıhlamur baskı, ebru, kanaviçe, çini gibi geleneksel el sanatları, topaç çevirme, mangala gibi geleneksel oyunlar, masal anlatımları, deyim ve atasözlerinin hikâyeleri müzenin ziyaretçilerine sunduğu etkinliklerdendir.⁷

Anadolu Açık Hava Müzesi-Yaşayan Köy, Bursa Karagöz Müzesi, Baksı Müzesi, Eskişehir Kent Belleği Müzesi, Akşehir Nasreddin Hoca Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, Şanlıurfa Geleneksel El Sanatları Müzesi ve Merkezi, Emine Göğüş Mutfak Müzesi, Kapadokya Kültür Müzesi⁸, Lâdik Ambar Köy Açık Hava Müzesi (Saraç, 2014) gibi çoğaltılabilecek örnekler halk bilimi unsurlarının ziyaretçileriyle bulunduğu diğer mekânlar olarak sıralanabilir.

Sözü edilen müzelerde masalın başat bir unsur olduğu söylenebilir. Bu veri başlı başına bir masal müzesi kurulabileceği fikrini haklı çıkarmaktadır. Günümüzde masal, türe atfedilen çeşitli içeriklerdeki masal kitapları, masal anlatıcılığı eğitimleri, masal şölenleri, kongreler vb. ile yükselen bir değer olmaktadır. Örneğin masal kahramanlarının mutfağa sokulup tarif verdiği “Masal Mutfakta (Dede, 2017)”, masal anlatmayı ve masaldan oyunlar türetmeyi anlatan “Hadi Masal Anlatalım (Dede, 2017)”, rastgele açılan bir sayfada karşılaşılan masalla yolun aydınlandığı vaadinde bulunan “Masal Terapi (Lieberman, 2015)”, orman, dağ, çöl ve denizin kırk masalla aşıldığı “Masallarla Yola Çık (Lieberman, 2017)” kitapları, kitabeveleri veya sanat merkezleri bünyesinde kurulmuş olan masal akademileri⁹, hikâye anlatıcılığı adıyla

⁶ <https://www.unye.bel.tr/icerik.php?icerik=849&Kategori=1001>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

⁷ <https://www.facebook.com/yasayankulturelirasamuzesi/>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

⁸ <http://www.yasayankoy.com/index.html>, Erişim Tarihi: 10.10.2017, <http://karagozumuzesi.bursa.bel.tr/>, Erişim Tarihi: 29 Şubat 2016, <http://baksi.org/muze-hakkinda/>, Erişim Tarihi: 29 Şubat 2016, http://www.eskisehir.bel.tr/icerik_dvm.php?icerik_id=377&cat_icerik=1&menu_id=24, <http://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/aksehir-nasreddin-hoca-ark-ve-etnografya-muzesi>, <http://www.urfagesem.com/sayfa.php?id=2.php>, <http://eminogogusmutfakmuzesi.org/galeri.html>, <http://www.culturemuseum.com/home.php?Sayfa=muzedetay&Id=4>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

⁹ <http://www.dusleratolyesidramasanat.com/masal-anlaticiligi.html>,

<https://www.kidsnook.com.tr/kidsnook/55/MASAL-AKADEMI>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

sunulan ancak çoğunlukla masal anlatıcılığı üzerine temellendirilen eğitimler¹⁰, belediyeler bünyesinde açılan hikâye-masal anlatıcılığı atölyeleri¹¹, hikâye anlatıcılığı merkezleri¹², bu merkezlerin içinde özel olarak adının anılması gereken 2014 yılında Anadolu'daki anlatı geleneklerini uluslararası anlatıcılık sahnesinde tanıtmayı hedefleyen bir merkez olarak kurulan SEİBA Uluslararası Hikâye Anlatıcılığı Merkezi¹³ günümüzde masalın geldiği nokta ve gördüğü ilgiyi göstermesi bakımından önemlidir. Sıralanan örneklerle ilaveten özellikle ismi, dış mimarisi, iç mekan dekorasyonu ve kullanılan giysiler açısından tartışılacak "Masal Şatosu" ise 2014 yılında Eskişehir'de ziyarete açılmıştır.¹⁴

Kırk Odalı Masal Müzesi

Türk Halk Bilimi müzeciliğinde fark yaratacağını düşündüğümüz müze önerisi ise yerel masallardan hareketle kurulabilecek bir masal müzesidir. Danimarka Kopenhag'da H. C. Andersen Fairy Tale House (H. C. Andersen Masal Evi)¹⁵, Kıbrıs'ta Fairytale Museum (Masal Müzesi)¹⁶ adlarıyla kimi örneklerini gördüğümüz bu müzelerin Türkiye'de de kurulmaya başlanmıştır. Kartal Yakacık'ta kurulan "Masal Müzesi"¹⁷, çalışmaları devam eden Çankırı Masal Müzesi¹⁸ Türkiye'deki öncü masal müzesi örneklerindedir.

Türk masal geleneğinden hareketle yerel ve ulusal kültüre has bir nitelikte olacak tarafımızca önerilen masal müzesinin genel özellikleri ise şöyledir:

1. Türk masal geleneğinde sıklıkla karşılaşılan bir mekân unsuru olmasından mütevellit kırkHem masal örnekleri hem de masala dair çalışmaların bulunacağı masal araştırmaları kütüphanesi, masal anlatıcılığı atölyeleri, kültürel belleğin referans alındığı masal kitabı yazarlığı- masal kitabı çizimi eğitimleri, masallardan hareketle yerel karakter oluşturma projeleri, bu bağlamda örneğin masal kıyafetleri tasarımı, masal

¹⁰ <http://ithakiakademi.com/egitim/hikaye-anlaticiligi/>, <https://www.cadirstudyo.com/hikayeanlaticiligi>, <http://beyzaakyuz.com/sifahen-masallar>, <https://www.birgun.net/haber-detay/simurg-masal-yazarligi-ve-masal-anlaticiligi-atolyesi-basliyor-186127.html>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

¹¹ <http://www.nilufer.bel.tr/haber-3239->, <http://www.bayrampasa.bel.tr/icerik.asp?is=348q10q10q10q1348q149q13q1hmq10q1isqp>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

¹² <http://www.storytellingturkiye.com/>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

¹³ <http://seibaanlatimerkezi.com/tr/anasayfa/>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

¹⁴ http://www.masalsatosu.com/sayfalar.php?sayfalar_id=1, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

¹⁵ <http://www.visitcopenhagen.com/copenhagen/h-c-andersen-fairy-tale-house-gdk591356>, Erişim Tarihi: 201.10.2017.

¹⁶ <http://www.cyprusalive.com/en/fairytale-museum>, Erişim Tarihi: 201.10.2017.

¹⁷ <https://www.kartal.bel.tr/tr/haberler/Habergoster.aspx?id=16624>, Erişim Tarihi: 30.11.2017.

¹⁸ <http://www.cankiri.bel.tr/sayfa-790/cankiri-masal-muzesi.php>, Erişim Tarihi: 22.12.2017.

mekânından hareketle çeşitli mekânların yeniden kurgulanması, yapılan tasarımların değişen üretim/tüketim bağlamlarında ürüne dönüştürme gibi pazarlama stratejileri masal müzesinin dikkat çeken diğer yönleri olacaktır. atölyeleri, kültürel belleğin referans alındığı masal kitabı yazarlığı- masal kitabı çizimi eğitimleri, masallardan hareketle yerel karakter oluşturma projeleri, bu bağlamda örneğin masal kıyafetleri tasarımı, masal mekânından hareketle çeşitli mekânların yeniden kurgulanması, yapılan tasarımların değişen üretim/tüketim bağlamlarında ürüne dönüştürme gibi pazarlama stratejileri masal müzesinin dikkat çeken diğer yönleri olacaktır.

Müze kapsamında kurulan atölyelerin çeşitlenmesiyle kaynağını masaldan alan görsellerin, yaygın tüketim ortamlarında etkili bir şekilde yer alması için yeni çizimlerin yapılması; bunların örneğin sinema/bilgisayar oyunları/çizgi film, giyim/aksesuar ya da kırtasiye veya dekoratif tasarım sektörlerine dâhil edilmesi yeni üretimlerin yolunu açacaktır.

2. Hologram teknolojisi, masal müzesi için önerilebilecek yöntemlerdendir. Daha önce bilgisayar ortamında kaydedilmiş görüntüler, müzenin uygun yerlerine kurulacak düzeneklerle ziyaretçileri şaşırtacaktır. Örneğin masal anasının anlattığı bir masal önceden kaydedilip daha sonra müze gezilirken holografik olarak kaydedilmiş masal anlatma performansı sergilenecektir.

3. Hareketli masal kitapları köşesi, müzenin bir diğer ilgi çekici alanı olacaktır. Bu türden kitaplar okuyucu tarafından elle hareket ettirilen ya da sayfalar açıldığında kendiliğinden otomatik hareket edebilen sayfalardan bağımsız parçalara sahip kitaplardır (Akt. Sarı, 2015: 13). Hareketli kitaplar sayesinde özellikle masal mekânları daha akılda kalıcı bir hale gelecektir.

4. Masalı referans alan çizim/tasarım ve edebi ürünlerle ilgili yarışmalar masal müzesinin interaktif yönünü canlandıracaktır. Dereceye giren tasarımlar/ürünler maket ya da kitap haline getirilip satışa sunulacaktır. Tüm bu uygulamalardaki kilit nokta geleneksel bilgilerin güncellenerek günümüz kuşağının ilgisini çekecek formlara sokularak sunulmasıdır. Nebi Özdemir'in de dikkat çektiği üzere somut olmayan kültürel mirasın korunması ve yaşatılması dijital teknoloji gibi yeni nesillerin kullandıkları araç ve ortamlardan etkili bir şekilde yararlanılmasıyla mümkün olabilecektir (2013: 63).

5. Masal müzesinin ana içeriği masal anlatım/gösterim performansları üzerine kurulacaktır. İki ya da üç kuşağın biraraya gelip masal anlattığı masal geceleri kuşaklar

arası kültür aktarımına canlı bir ortam oluşturacaktır. Bu bağlamda masalı icra edecek masal anlatıcıları; masal formellerini iyi bilmeli, kendini masalla bütünleştirip olayın içerisinde yaşıyormuş hissi vermelidir. İçinde yaşadığı toplumun değer ve kültürünü iyi bilmelidir (Özdemir ve Saraç, 2015: 1095). Terminolojide “masal anası” olarak karşılığını bulan masal anlatıcılarının Samsun özelinde “masal dedesi” vardır. Cemalettin Kavaklıgil kendisini “masal dedesi” olarak adlandırır (Özdemir ve Saraç, 2015: 1094). Bekir Şişman “Çocukların Eğitilmesi ve Yönlendirilmesinde Masallardan Yararlanma” başlıklı çalışmasında çocuklara anlatılacak masalların nitelikleri arasında saydığı masalın dilinin sade, akıcı ve anlaşılır olması, masaldaki olayların algılamayı zorlaştıracak biçimde karışık, uzun ve ayrıntılı olmaması; çocukları neşelendiren, güldüren, eğlendiren aynı zamanda düşündürülen özellikte olması, çocukları korkutacak kahraman ve tasvirlerden kaçınılması, benimsetilmek istenen değerlerin açıkça değil gizli iletilerle sezdirilmesi, masal anlatıcısı tarafından İstanbul Türkçesi’nin tercih edilmesi (2003: 16) gibi unsurlar; müze bünyesinde düzenlenecek olan masal gecelerinde seçilecek masalların hangi içerikte olması gerektiğiyle ilgili bir yol haritası sunmaktadır.

6. Müzedeki masal anlatımı icrasına dâhil edilebilecek kişilerden biri KumPir Dede’dir. İncelediğimiz masalarda aksakallı dede, öğüt verir, iyi dileklerde bulunur, yardım eder (Boratav, 2009: 141; Boratav, 2011: 68; Sakaoglu, 2002: 312; Seyidoğlu, 2006: 188; Günay, 2011: 210; Alptekin, 2002: 425; Şimşek, 2001(II): 81).

Müzedeki aktif olarak masal anlatım icrasının gerçekleştiği odalarda masal anasının yanında masalarda sıkça karşılaştığımız “ak sakallı” dan hareketle “bilgisi kum gibi olan pir” olarak tasarladığımız “KumPir Dede” de var olacaktır. Özellikle çocuklara yönelik olarak anlatılan masalarda “Bilgelerden bir bilge, onun adı KumPir Dede; bakalım şimdi, neler anlatacak bize.” türünden bir girişle sırayı alacak olan KumPir Dede yol gösterici/öğüt verici/kıssadan hisse çıkarıcı yönüyle anlatıma dâhil olarak işlev kazanacaktır.

7. Müzede yer alacak bir diğer masal unsuru peri kızlarıdır. Sözü edilen periler, karpuzdan/limondan/nardan/portakaldan/yumurtadan çıkarlar, “Su!” diyerek feryat ederler. Suyun yanında ortaya çıkmadıkları için yaşayamazlar. Sonuncusu suyun yanında kesilir/kırılır ve kıza su verilerek yaşaması sağlanır (Tuğrul, 1969: 337; Seyidoğlu, 2006: 182; Günay, 2011: 271; Alptekin, 2002: 453; Şimşek, 2001(II): 82).

“Narkız” ismiyle markalaştırabilecek bu masal kişisi kıyafetlerden takılara not defterlerinden defter kapaklarına, dekoratif ürün tasarımdan duvar panolarına, oyuncak ya da keçe bebeklerden ve benzerine kadar çeşitlenebilecek pek çok ekonomik alanda yeniden işlenebilir. İlaveten müzede “Peri Kızları Gibi Olmak İster misiniz?” şeklindeki bir girişin ardından geçilecek odada, peri kıyafetleri içinde fotoğraf çektirilebilir.

8. Cüceler müzede kullanılacak figürlerden bir diğeridir. İncelediğimiz masalarda özel isimli cücelerin varlığı bu unsurların markalaşabileceğini akla getirmektedir: Deli Gücük, Abbas, Tahir, Allah’ın Belâsı, Canpolat (Boratav, 2011: 134; Tuğrul, 1969: 259; Seyidoğlu, 2006: 263; Günay, 2011: 206; Alptekin, 2002: 402) özel isimli cücelerden bazılarıdır. Adı geçen cüceler, müzenin bilgisayar oyunu odasında oynanacak oyunlarda kullanılabilir. Örneğin kâğıdın içinden çıkan; boyu bir karış sakalı iki karış olan, Abbas diye çağırınca “Emret” cevabını veren, aynı isimle bir kardeşi olan “Abbas” bilgisayar oyunlarında bir ödül olarak yer alıp kahramanın işini kolaylaştırma işlevini üstlenebilir. “Emret” diyerek saklanan bir kâğıdı bulan oyuncunun karşısına çıkan Abbas istenileni getirir ya da yapar.

9. Müzede, masalardan hareketle günümüze kazandırabileceğimiz karakterlerden biri de “Nohut Oğlan”dır. Söz konusu masal kahramanları genellikle çocuğu olmayan bir kadının duasıyla meydana gelirler. Kadın, “Ah, şu nohutlar/mercimekler kadar çocuklarım olsaydı.” der demez nohut/mercimek taneleri birer çocuk olur. Bu kadar çocukla baş edemeyeceğini düşünen kadın hepsini öldürmeye çalışır. Nohut/mercimek çocukların en açık gözü kurtulur. Kurtulan çocuk; öküzün kulağına develerin karaciğerine, kadının vücuduna saklanır. Cınnet Ali, Nohut Ali, Nohut Mehmet, Cinbizik gibi isimlerle anılır (Boratav, 2011: 272; Karasu, 2002: 222; Kumartaşlıoğlu, 2006: 332; Akyol, 2010: 219; Göde, 2011: 296).

Nohut Oğlan muzip bir karakter olarak masalarda yer alır. Muzipliğinden hareketle bir oyuncak, karikatür ya çizgi film karakteri olarak müzenin ilgili atölyelerinde yeniden değerlendirilebilir. İlaveten müzenin mutfak bölümünde de kullanılabilir.

10. Müzenin kırkinci odası ise korku temalı olacaktır. Zira masallar açılması yasak olan kırkinci odadaki korkunç varlıklarla ilgili örnekler barındırmaktadır. Kapısında “Buraya girmek yasaktır. Yasakları delerseniz, başına neler geleceğinden emin olamazsınız.” türünden bir cümle olabilir. Bu bölümde korku labirenti, korku tüneli/kuyusu gibi belli bir süre yol alınarak çıkışa ulaşılacak oyun düzenekleri

kurulabilir. Bölümün dekorasyonunda alev ve zincirlerin ön plana çıkarılması, masallardaki kırkinci oda tasvirleriyle benzeşecektir. İlaveten burada masalın kötü kişisi olarak beliren cadı da yer alabilir. Küpüne binip vız diyerek uçup giden; bir kırık leğen, bir kırık tas, bir kırık kazanla gezen cadı (Boratav, 2011: 165; Seyidoğlu, 2006: 144; Günay, 2011: 143; Alptekin, 2002: 333) korku bölümünün gerilimi arttırıcı unsuru olabilir. Korku odasında ayrıca tehlikeli yolların sonunda elde edilen şemşirak taşlarını bulma oyunu oynanabilir. Açılır kapanır dağlar, usturalar, bıçaklar geçilerek yapılacak yolculuk bolca korku vaat etmektedir.

11. İççe geçmiş iki odanın bir bölümü oluşturacağı müze, bir yandan daha önce yapılan ürünlerin sergilendiği diğer yandan atölye çalışmalarının devam ettiği bir düzende inşa edilebilir. İki katlı olarak düşündüğümüz müzede, yetişkinler ve çocuklar için ayrı atölyeler ve etkinlikler düzenlenerek toplumun her kesiminin buluşması ve vakit geçirmesi sağlanabilir. Katlar arası geçişler Anka/halı/seccadeyi andıran tasarımlarla sağlanabilir.

12. Müzelerin tanıtımı günümüz koşullarında giderek önem kazanmaktadır. Bu tanıtımlarda çağın iletişim araçlarından faydalanılmalıdır. Müzelerin gerek web adresleri gerekse sosyal medya hesapları güncel tutulmalı, isteyenlere haber/etkinlik bülteni gönderebilir bir yapıda olmalıdır. Sayfa içerikleri geleneksel unsurlar kullanılarak tasarlanmalıdır. Müzenin tanıtımıyla ilgili gezici bavul müzesi uygulaması da yapılabilir. Gezici bavul müzeyi; müzeler tarafından bölgedeki okullara gönderilen küçük gezici sergiler olarak tanımlayan White (2005), çeşitli müze eseri, tıpkıbasım numune, fotoğraf gibi materyallerin, bölmeleri olan küçük sandık, bavul gibi taşıyıcıların içine yerleştirilerek oluşturulmasından dolayı bu uygulamanın "suitcase museum" yani "bavul müze" olarak adlandırıldığını ifade etmektedir (Akt. Külük, 2015: 16). Bu türden bir uygulamayla bir masal kitabı, masallardan hareketle tasarlanan masal karakterleri, birkaç kostüm ve masal nesnesi bavula konarak her yerde müzenin tanıtımı yapılabilir.

Faruk Pekin'in konuya dair öngörüsü sınırlı bir çevrede akademik muhatap bulan halk bilimi müzeciliği için yeni ve daha hızlı bir dönüşümün habercisi olabilir:

Çağımızın başarılı müzeleri; araştırma merkezleri, atölyeleri, görsel-işitsel anlatımları, dokunmatik ekranları, geçici sergileri, eğitim programları, kursları, belgeselleri olan herkesin anlayabileceği ortak bir dille "Disneyleştirilmiş" ya da seçkinci olmayan bir yaklaşıma sahip, bazen objeye saygıyı kaybettirmeden obje ile insan arasında interaktif bir bağ sunan, engelli erişimi olan, içinde müze mağazaları, restoranlar, kafeler bulunan, eğitim olduğu kadar, pazarlama, tanıtım olanakları bulunan, konserlerin, galeri

sohbetlerinin, özel gecelerin düzenlendiği, cıvıl cıvıl işleyen kültür merkezleridir. Geçmiş ile bugün arasında diyalog oluşturan ‘yaşayan müze’ kavramı geleceğe damgasını vuracaktır (2011: 170).

13. Masal müzelerinin içeriğinde korku tüneli, giyim odaları, canlandırma atölyeleri, tasarım atölyeleri, bilgisayar oyun odası gibi bölümleri barındırması koşuluyla yaşayan müzeler içerisinde ayrıcalıklı bir yere sahip olacağı muhakkaktır. “Kırk Odalı Masal Müzesi” hem bir kültür eğitimi, hem bir kültür turizmi alanıdır. Masallardaki geleneksel bilginin çevre ve doğayla uyumu, kuşaktan kuşağa aktarılırken kimlik ve aidiyet duygusunu pekiştirmesi ve yeni edebi ya da görsel (roman, sinema, çizgi film, bilgisayar oyunu) bir türe evrilebilme potansiyeli sürdürülebilir kalkınmanın bütünsel kavrayışıyla da uyumludur (Özünel, 2013b: 23) ve bu bağlamda gerçekçi bir koruma yöntemi olacaktır.

Sonuç

Günümüzün değişen üretim/aktarım/tüketim bağlamları dikkate alındığında somut olmayan kültürel mirasın korunması ve yaşatılmasına ilişkin yeni yolların bulunması bir zorunluluktur. Anadolu sahası Türk masallarından hareketle kurulmasını önerdiğimiz “Kırk Odalı Masal Müzesi” bünyesinde kurulacak masal arşivi, düzenlenecek masal geceleri, masal giysileriyle fotoğraf çektirilebilecek bölüm, resim-çizim-minyatür-seramik-yaratıcı yazarlık ve benzeri gibi çoğaltılabilecek atölyelerle bir kültürel üretim merkezi olmasının yanında bir kültür turizmi merkezi özelliğinde de olacaktır. Aynı zamanda korku türüne ilgi duyanlar için de açılması yasak olan ibaresiyle tasarlanacak kırkıncı, korku tüneli/labirenti ya da kuyusu içerecek ve yerel korkularla harmanlanan bir yapıda olacaktır.

Ayrıca bu müze; konferans salonu, sergi salonları, dinlenme ve yemek alanı, çocuk oyun alanları ve müzede tasarlanan ürünlerin satışının yapıldığı dükkân ile birlikte vakit geçirmek için tercih edilir çok işlevli bir seçenek haline gelecektir.

Tasarladığımız müzenin güncel üretimlerde somut olmayan kültürel mirastan yeterince yararlanılmaması, kültür endüstrisi alanında yerelin kaynak olarak kullanılmaması sorununa bir araştırma ve uygulama merkezi olarak üretim potansiyelini de dikkate alarak bir çözüm olabileceğini düşünmekteyiz. Bu sayede doğal yollardan aktarımı sekteye uğramış kültürün aktarım zinciri, çeşitlendirilecek yollarla yeniden kurulmuş olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Suay; “Günümüzde Kent Müzeleri Ne Anlatıyor? Kentte Diyalog ve İşbirliğine Doğru”, *Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik 1 Sempozyum (21- 22 Mayıs 2007) Bildirileri*, Vehbi Koç ve Ankara Araştırmaları Merkezi Yayınları, Ankara, 2008, ss. 163-169.
- Aktekin, Semih; “Müze Uzmanlarının Okulların Eğitim Amaçlı Müze Ziyaretlerine İlişkin Görüşleri”, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, Sayı 2 (2008), ss.103- 111.
- Akyol, Esra; “Muğla Masalları Metin- İnceleme”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Alptekin, A. Berat; Taşeli Masalları, Akçağ Yayıncılık, Ankara, 2002.
- Boratav, P. Naili; Zaman Zaman İçinde, İmge Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- ; Az Gittik Uz Gittik, İmge Yayıncılık, İstanbul, 2011.
- Dede, Ayşegül; Hadi Masal Anlatalım, Taze Kitap, İstanbul, 2017.
- ; Masal Mutfakta, Taze Kitap, İstanbul, 2017.
- Demir, Z. Sema; “Halk Bilimi Müzeciliğinde Deneysel Yaklaşımlar: Yaşayan Müze”, *Turkish Studies*. Sayı 8/9 (2013), ss. 1111-1125.
- Ekici, Metin; “Amerika Birleşik Devletleri’nde Halkbilimi Müzeciliği”, *Türkiye’de Halkbilimi Müzeciliği ve Sorunları Sempozyum Bildirileri*, Gazi Üniversitesi THBMER Yayınları, Ankara, 2003, ss. 236-242.
- Göde, Burcu; “Amasya Masalları (Araştırma-İnceleme-Metin)”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- Günay, U. Türkes; Elazığ Masalları ve Propp Metodu, Akçağ Yayınları, Ankara, 2011.
- Karasu, Cihat; “Bolu Masalları Üzerine Bir Araştırma, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.
- Karpuz, Haşim; “Dünyada ve Türkiye’de Halkbilim Müzeciliği Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, *Türkiye’de Halkbilimi Müzeciliği ve Sorunları Sempozyum Bildirileri*. Gazi Üniversitesi THBMER Yayınları, Ankara, 2003, ss. 180- 186.
- Kumartaşlıoğlu, Satı; “Balıkesir Masallarında Motif Ve Tip Araştırması”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

- Külük, C. Şule; “Gezici Bavul Müze Uygulamaları Ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi (Çorum Müzesi Örneği)”, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2015.
- Liberman, J. Malika; Masal Terapi, Doğan Novus Yayıncılık, İstanbul, 2015.
-----; Masallarla Yola Çık, Hep Kitap, İstanbul, 2017.
- Oğuz, M. Öcal; “Açılış Bildirisi”, *Türkiye’de Halkbilimi Müzeciliği ve Sorunları Sempozyum Bildirileri*, Gazi Üniversitesi THBMER Yayınları, Ankara, 2003, ss. 11-14.
-----; “Folklor ve Kültürel Mekân”, *Milli Folklor*, Sayı 76 (2007), ss.30-32.
-----;(2013). Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?, Geleneksel Yayıncılık, Ankara, 2013.
- Onur, Bekir; Çağdaş Müze Eğitim ve Gelişim, İmge Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- Özdemir, Cafer ve Saraç, Ömer; “Bir Kültür Aktarıcısı Olarak Samsunlu Masal Dedesi Cemalettin Kavaklıgil”, *Geçmişten Günümüze Samsun/Canik ve Değerleri II. Cilt*. Osman Köse (ed.). Canik Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun, 2015, ss. 1093-1098.
- Özdemir, Nebi; Kültür Ekonomisi ve Yönetimi, Hacettepe Yayıncılık, Ankara, 2012.
-----; “SOKÜM, Medya ve Yeni Teknolojiler”, Öcal Oğuz vd.(ed.). *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği Türkiye Deneyimi*, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, Ankara, 2013, ss. 51-63.
- Özünel, E. Ölçer; “Camekândan Canlı Performansa Somut Olmayan Kültürel Miras ve Müzeler”, Öcal Oğuz vd.(ed.). Öcal Oğuz vd.(ed.), *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği Türkiye Deneyimi*, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, Ankara, 2013a, ss. 65-71.
-----;“Yeni Miraslar ve Uluslararası Sözleşmelerde Sürdürülebilir Kalkınma Stratejileri”, *Milli Folklor*, Sayı 100 (2013b), ss. 14-30.
- Pekin, Faruk; Çözüm: Kültür Turizmi, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.
- Phillipson, J. Tony; “Müzeler ve Miras Binaları”, *Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik 1 Sempozyum (21- 22 Mayıs 2007) Bildirileri*, Vehbi Koç ve Ankara Araştırmaları Merkezi Yayınları, Ankara, 2008, ss. 103-108.
- Sakaoğlu, Saim; Gümüşhane ve Bayburt Masalları, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002.

- Santur, Alpaslan; “Açık Hava Müzeleri”, *Türkiye’de Halkbilimi Müzeciliği ve Sorunları Sempozyum Bildirileri*, Gazi Üniversitesi THBMER Yayınları, Ankara, 2003, ss. 15- 21.
- Saraç, Ömer; “Kültürel Mirasımızın Tanıtımı Bağlamında Lâdik Ambarköy Açık Hava Müzesi”, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongresi Bildiri Kitabı*, Cilt 2 (2014), ss. 255-263.
- Sarı, Mehmet; “3-D (Pop-Up) Kitap Tekniği İle Tarihi Ağaçların Yöre Peyzajını Genç Nesillere Anlatılması Üzerine Bir Çalışma ‘Hikâye Anlatan Tarihi Ağaçlar’”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2015.
- Seyidoğlu, Bilge; *Erzurum Masalları*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2006.
- Şimşek, Esmâ; *Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.
- Şişman, Bekir; “Çocukların Eğitilmesi ve Yönlendirilmesinde Masallardan Yararlanma”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 5 (2003), ss.11-17.
- Tezel, C. Özçelik; “Ulusal Kimliğin Oluşumunda Müze ve Toplum İlişkisi: Singapur”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 20 (2007), ss. 133-155.
- Tuğrul, Mehmet; *Mahmutgazi Köyü’nde Halk Edebiyatı*, İstanbul: Milli Eğitim Yayınları, İstanbul, 1969.

İnternet Kaynakları

- <http://baksi.org/muze-hakkinda/>, Erişim Tarihi: 29 Şubat 2016.
- <http://beyzaakyuz.com/sifahen-masallar>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.
- <http://www.cankiri.bel.tr/sayfa-790/cankiri-masal-muzesi.php>, Erişim Tarihi: 22.12.2017.
- <http://www.culturemuseum.com/home.php?Sayfa=muzedetay&Id=4>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.
- <http://www.cyprusalive.com/en/fairytale-museum>, Erişim Tarihi: 201.10.2017.
- <http://www.dusleratolyesidramasanat.com/masal-anlaticiligi.html>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.
- <http://eminegogusmutfakmuzesi.org/galeri.html>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

http://www.eskisehir.bel.tr/icerik_dvm.php?icerik_id=377&cat_icerik=1&menu_id=24,
Erişim Tarihi: 10.10.2017.

<http://ithakiakademi.com/egitim/hikaye-anlaticiligi/>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

<http://seibaanlatimerkezi.com/tr/anasayfa/>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

<http://www.bayrampasa.bel.tr/icerik.asp?is=348q10q10q10q1348q149q13q1hmq10q1isqp>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

<https://www.birgun.net/haber-detay/simurg-masal-yazarligi-ve-masal-anlaticiligi-atolyesi-basliyor-186127.html>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

<https://www.cadirstudyo.com/hikayeanlaticiligi>.

<https://www.facebook.com/yasayankulturelmirasmuzesi/>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

<http://karagozmuzesi.bursa.bel.tr/>, Erişim Tarihi: 29 Şubat 2016.

<https://www.kartal.bel.tr/tr/haberler/Habergoster.aspx?id=16624>, Erişim Tarihi:
30.11.2017.

<https://www.kidsnook.com.tr/kidsnook/55/MASAL-AKADEMI>, Erişim Tarihi:
10.10.2017.

http://www.masalsatosu.com/sayfalar.php?sayfalar_id=1, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

<http://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/aksehir-nasreddin-hoca-ark-ve-etnografya-muzesi>,
Erişim Tarihi: 10.10.2017.

<http://www.nilufer.bel.tr/haber-3239->, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

<http://www.storytellingturkiye.com/>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

<http://www.urfagesem.com/sayfa.php?id=2.php>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

<https://www.unye.bel.tr/icerik.php?icerik=849&Kategori=1001>, Erişim Tarihi:
10.10.2017.

<http://www.visitcopenhagen.com/copenhagen/h-c-andersen-fairy-tale-house-gdk591356>, Erişim Tarihi: 201.10.2017.

<http://www.yasayankoy.com/index.html>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.

<http://www.yasayanmuze.net/page2.aspx>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.